

Sant Jeroni, monument nacional. Què hi diu la llei?

Albert Müller

Heus ací que per tractar d'aquest tema hem de remontar-nos a l'any 1933 que fou quan els Diputats de la segona República, varen aprovar la Llei del Tresor Artístic Nacional. Es podria pensar que aquest és un interessant punt de partida com a referència històrica, però, el que succeeix és que des d'aleshores ençà no s'ha fet cap més pas significatiu.

Tenim doncs vigent, encara avui, una antiga i ja entranyable Llei —deixeu-me dir-li «La Llei». En el seu temps fou progressista i podria semblar estrany que no hagués estat derogada pel règim dels quaranta anys, i és que ben mirat no calia: d'una

banda va ésser útil per muntar tot allò de «Spain is diferent», i d'altra, com que la memòria és feble, no feia nosa a l'arxiu, n'hi havia prou amb no desplegar els mecanismes que l'haguessin pogut fer efectiva enfront dels interessos que tothora han prevalgut.

Fent honor a la veritat i a la història no es pot deixar restar en l'oblit que a Catalunya tan bon punt reestrenat l'autogovern va ésser dictada, el 3 de juliol del 1934, la Llei de Conservació del Patrimoni Històric-Artístic i Científic de Catalunya, malgrat que malauradament va ser ben breu i precària la seva

vigència. Com tota l'obra legislativa de la Generalitat, també aquesta llei fou sistemàticament derogada pel règim sorgit de la guerra civil.

Però bé, anem a la qüestió. Resulta que un bon dia el Boletín Oficial del Estado de 14 de gener del 1975, publica el Decret 3603/1974 de 20 de desembre, d'especial significació per Badalona, diu així: «Se declara monumento histórico-artístico de carácter nacional, el antiguo monasterio de San Jerónimo de la Murtra, de Badalona (Barcelona), comprendiendo esta declaración el claustro, cuerpo del edificio que lo circunda por tres de sus lados, torreón adosado, iglesia y capillas. La tutela de este monumento que queda bajo la protección del Estado, será ejercida a través de la Dirección General del Patrimonio Artístico y Cultural.»

Això constitueix un fet prou important per Badalona, ja que aquest reconeixement atorga a Sant Jeroni unes enormes possibilitats de protecció i rehabilitació —si més no en teoria i cal assegurar que en el futur sigui a la pràctica— i també pel fet de ser declarat monument nacional palesant que el seu interès ultrapassa l'àmbit municipal i s'estén a tot l'Estat.

Recordem que és l'únic monument nacional existent al municipi i que a més d'aquest tenen avui tan sols declaració de monument, però de caràcter local, la masia fortificada de «Can Banyadó», i molt recentment, tot just acordada el 18 de desembre del 1980, l'edifici modernista de l'arquitecte Joan Amigó i Barriga «Can Pavillard».

Anem doncs a tractar de respondre —planerament si podem, que no és fàcil eh!— a la pregunta del títol: Què hi diu la Llei?

La declaració de monument nacional constitueix el reconeixement públic i explícit que l'immoble, pel seu valor, caràcter o circumstàncies, és de per sí patrimoni col·lectiu, adquirint així un «estatus» jurídic diferenciat que el posa sota la tutela de l'Estat i limita sensiblement les facultats dominicals de la propietat.

Aquí, «Patrimoni» expressa el valor de

transmès i transmissible, allò que s'hereta dels avantpassats i cal transmetre a les futures generacions. Per tant entra dins l'òrbita de l'interès públic, que no s'ha de confondre amb la propietat pública.

Sant Jeroni és un cas dels de propietat privada sotmesa al règim especial determinat per aquesta Llei de 13 de maig del 1933.

Així tenim que els monuments no poden ser destinats pels seus propietaris, posseïdors o usuaris a finalitats incompatibles amb llur valor i significació artística o històrica. I per tal que això es compleixi cal comunicar-ho, presentant projecte d'utilització, o els actes jurídics que es pretenguin realitzar, al Ministeri de Cultura prèviament a la seva execució per tal que siguin autoritzats o declarats incompatibles i en aquest cas darrer no es podrà dur a terme.

Si això fos incomplet, a part d'altres sancions que sota altres aspectes poguessin escaure, implicarà la nul·litat dels actes jurídics efectuats, i la possibilitat d'aplicar multes per part del Ministeri.

Tot això pot tenir importància jurídica en el cas de Sant Jeroni de la Murtra. Tenim entès que s'ha concedit un cens enfiteutic per part de la propietat a determinats senyors o orde semireligiosa per 99 anys. Si això amb caràcter previ no fos comunicat al Ministeri de Cultura i autoritzat expressament o tàcita, aquest acte jurídic és nul de ple dret.

Quant a realització d'obres, els propietaris, posseïdors o usuaris no podran fer cap obra en el monument, sense que hagi estat aprovat prèviament el projecte per la Direcció General de Belles Arts. A més d'això, com per a tot tipus d'obra, cal que sigui concedida la llicència per part de l'Ajuntament.

Això mateix s'ha d'aplicar no sols estrictament al monument, sinó també a les obres que afectin a l'entorn —i de no complir aquests requisits les obres es reputaran clandestines i podran ser remogudes o reformades a càrrec dels propietaris.

Tampoc no es poden adossar als monuments, vivendes tàpies o altra mena de construccions, i tampoc no és permès de col·locar anuncis. Les companyies d'electricitat, telefònica, etc., no poden instal·lar-hi pals ni caixes de connexions o elements similars.

D'altra banda, els propietaris i posseïdors de monuments estan obligats a realitzar les obres de consolidació i conservació necessàries que per Belles Arts es determinin. En casos justificats es podran concedir auxilis o incoar expedient d'expropiació.

Sempre, l'Estat podrà expropiar els edificis declarats monuments històrico-artístics, quan el propietari faci d'ells ús indegut i quan estiguin en perill de destrucció o deteriorament.

També per utilitat pública procedirà a l'expropiació dels edificis i propietats que impedeixin la contemplació d'un monument o siguin causa de risc o de qualsevol perjudici pel monument i això es fa extensiu a tot allò que destrueixi o aminori la bellesa o seguretat monumental.

En cas de venda d'un monument, l'Estat es reserva el dret de «tempteig» (preferència d'adquirir-lo pel mateix preu acordat amb un comprador privat) dret que pot ser transmès en cada cas a les nacionalitats, regions, províncies o municipis.

En correspondència a les limitacions que el afecten, els monuments històrico-artístics estan exempts de càrregues fiscals.

També és un tema important el de la divulgació. Els monuments es poden visitar sempre que el propietari ho autoritzi, però pel cap baix de forma obligatòria i ineludible, han de permetre la visita gratuïta un cop a la setmana, tant de l'exterior com de l'interior del monument.

Amb caràcter previ, l'horari de visita gratuïta, ha de ser autoritzat per la Direcció General del Patrimoni Artístic, Arxius i Museus, així com també la inscripció o rètol on ha de figurar el nom o títol de l'immoble i la seva condició de monument històrico-artístic.

També en lloc visible destacat i compatible amb el valor artístic de l'immoble es farà constar els dies i hores en què pugui realitzar-se la visita gratuïta, i també els dies i hores de visites que lliurament permeti el titular amb el preu corresponent si és que n'exigeix.

En les visites és obligat de permetre la contemplació, estudi i reproducció fotogràfica i dibuixada del monument.

Però el tema tal vegada més obscur a la pràctica —no pas en teoria— com al principi ja deixàvem entreveure, són els mecanismes per vetllar l'acompliment de la Llei.

En principi el que cal és la pròpia consciència del propietari o usuari del monument del que això significa, i de la necessitat i obligació de tenir cura de la conservació i manteniment, ja que pot sol·licitar els ajuts necessaris, de l'Estat, Nacionalitat, Província o Municipi.

Però això en molts casos és utòpic pensar-ho i cal que existeixi tot un aparell organitzat i eficient que en garanteixi l'acompliment.

L'estructura administrativa existent és complexa: Direcció General de Patrimoni Històrico-Artístic, Belles Arts, Junta Provincial de Monuments, Arquitectes Conservadors de zona, etc., però no funciona.

Podem assenyalar que els serveis d'inspecció dels monuments depenen directament de l'Estat però a l'Ajuntament li correspon fer una tasca de col·laboració que no està en absolut definida, i que en realitat si la vol realitzar eficientment no es podria parlar de col·laboració sinó d'actuació a tot nivell, però sempre supeditada a l'autorització i supervisió de Madrid.

Bé, aquest panorama legislatiu aviat haurà de ser modificat. En primer lloc la defensa del patrimoni històrico-artístic ve recollida a l'article 46 de la Constitució de l'Estat: «Els poders públics garantirán la conservació i promourán l'enriquiment del patrimoni històric, cultural i artístic dels pobles d'Espanya i dels béns que l'integren, sigui quin sigui el règim jurídic i la titularitat. La Llei penal sancionará els atemptats contra aquest patrimoni.»

En segon lloc, segons l'Estatut de Catalunya aquest tema serà de competència exclusiva de la Generalitat. Possiblement quan sigui publicat aquest escrit ja seran efectius els traspassos al govern de Catalunya, tota vegada que segons hem pogut saber per la premsa el Consell de Ministres ja ho ha aprovat i, per tant, sols falta la publicació al B.O.E.

A partir d'aquí tot ens porta a esperar que en un breu termini puguem gaudir d'una nova Llei que reguli la matèria a casa nostra, amb la urgent actualització legislativa, ja que les circumstàncies socio-econòmiques i urbanístiques d'avui ben poc tenen a veure amb la realitat del 1933.

A Badalona especialment, donat l'interès i consciència ciutadana en el tema del Patrimoni Històrico-Artístic, s'espera que ràpidament es podran notar els efectes de la nova situació i que la Generalitat tornarà a demostrar estar a l'altura històrica que l'ha caracteritzat en la línia de preocupació, sensibilització i ferma actuació per a la defensa i conservació del patrimoni arquitectònic de Catalunya.